

L'OLOR DE DIÈSEL A LES 8.07 DEL MAITÍ ha deixat de me donar enfado. En tots aqueixos anys no l'he mai suportat, per cinc anys m'ha fet companyia: d'octubre a juliol, dues voltes al dia.

Avui, però, no me dona enfado, ansis, és quasi agradable. Siguerà que les plantes de sividilla que ornem l'estació ferroviària de Sant Agustí enguany han tret abundants flors o que és maig i l'estiu escomença a se fer veure en l'abillament de les minyones que, rient i xatxarant entre elles, munten al decrepit tren que mos portarà tots a Sàsser, a la universitat.

Però, a la fi, la raó per la qual no me dona més enfado, és que jo, amb la universitat, he acabat dues setmanes fa.

Durant los tres quarts d'hora de viatge, torn enrere amb la memòria al primer dia de curs.

Muntant al tren, no enteneva les veus dels altres minyons, excitats i contents d'escomençar una nova etapa. Segut al meu lloc, entre els vells amics del liceu i els desconeixuts que d'aquí a calqui mes foren entrats a fer part de la companyia de les matrícules 1996, estava mut, pensant a la mia triada. Les decisions importants no són estades mai el meu punt fort. Qüestió de caràcter, pens. Tenc sempre menester de tornar-hi a damunt, de pensar-hi bé, de raonar i pesar el bé i el mal de cada situació. La triada de la facultat, per exemple, m'era

costada dies de pensaments i nits sense dormir. Al fondo, sabiva que era un atreviment i que probablement me fora tocat anar a treballar de camarer en calqui restaurant a la platja però, a la fi, també pel desig d'anar, per una volta a la vida, contra la voluntat dels meus genitors, me só immatriculat igualment a Béns Culturals amb la intenció d'ésser un arqueòleg.

Naturalment, no obstant la passió, no és estat fàcil mantendre la mia decisió. Mil voltes hi he pensat, i almanco una volta o dues a l'any m'és venguda la temptació de diure "Basta, enguany cambic de facultat!"

D'altra part, per se fer temptar era suficient mirar un telejornal i també donar una ullada engiro. Percentuals de desviu juvenil impressionants, crisi econòmica perenne, amics que a la primera ocasió se n'anaven de l'Alguer, destinació Milà, Londres, Berlín...

Bàrbara, 110/110 *cum laude* en Agrària sis mesos fa, me'l diu sempre, "Ma cosa hi fas en allà! Sí, és una matèria afascinant, segur, però lego oportunitats de treball n'hi ha poques o arrés. Mira que sem grans i jo me vull sistemar", fent-me comprendre, cada volta de més que, amb un futur així insegur, també la sobrevivència de la nostra relació fora en perill.

De fet no és que no tengui raó. Mos sem coneixuts sis anys fa a la palestra de judo que jo freqüent de quan só mi-nyonet. Essent jo ja cintura negra quan ella ha escomençat, me l'havien confiada a mi per ensenyar-li les bases de l'esport: com se cau, com se fan les tècniques per principiants... i així, a poc a poc, mos sem enamorats. Sem ensieme de poc més de sis anys i sem sempre anats d'acord, però últimament, també per culpa d'aqueixa situació, la nostra relació s'és feta sempre més nerviosa, feta de silencis, malentesos i esforços per trobar un equilibri.

Bàrbara és una candidada natural a continuar amb els estudis: un doctorat, una carrera acadèmica, qui ne sap... I jo? Ella té també una forta vocació a formar una família,

ésser un bocinet petit però actiu de la societat, respectable i estimat de tots...

Per culpa d'un cop improvisat al tren, que està entrant a l'estació de Santa Maria a Sàsser, me despert d'aqueix sòmiu a ulls oberts, segut al mateix vagó del primer dia de facultat, amb el record de la nostra última discussió, durant una festa a casa d'un amic, dissabte passat.

—Alhora? —diu ella, mirant-me a través de les dues tasses que teníem a la mesa, buides de mojito i plenes de guiatxo mig fundit.

—Alhora cosa?

—Això, de la universitat! Del treball! De la nostra carrera! Hi has pensat? Cosa vols fer ara que has acabat d'estudiar?

L'atmosfera se fa gelada com lo guiatxo a dins de les tasses: ara mateix, no tenc una resposta a aquesta pregunta. Hi vol temps per decidir, especialment per coses importants com aqueixes.

Però avui és un altre dia. Só arribat a Sàsser, avui, dia 14 de maig del 2001, a un apuntament amb el professor Addis, lo docent amb el qual he fet la tesi. No és solament per saludar-lo i reengraciar-lo pel treball fet amb ell: Addis m'ha dit de venir perquè té una possible proposta de treball per a mi. I jo no me la vull perdre: primer de tot perquè aqueixes ocasions se tenen de collir i lego, sobretot, per tallar la fatxa a Bàrbara, a la mama, al babo i a tots los altres.

Addis és un professor jove, no té ni manco cinquanta anys i és a bastança popular entre els estudiants. Té un muntó de persones que van a demanar-li explicacions i de poguer fer la tesi amb ell i, endemés, participa a diverses campanyes d'excavació en tot lo món.

Per això, lo dilluns al maití al sou ofici a Sàsser, a les hores que recivi els estudiants, la cua és sempre llonga. De cada manera, u dels (pocs) avantatges de l'universitari alguerés que cada dia se n'aixeca en temps per prendre el tren, és que normalment arriba a la facultat de primera hora, primer dels

estudents sasseresos que, notòriament, se la prenen amb calma. En pocs minuts la cua se forma enrere meu i jo, també que sigui arribat primer dels altres, los faç passar envant.

D'altra part jo, fresc de làurea, no tenc pressa, però ellos sí. Lo record de l'estrès per la tesi és encara viu al cervell meu i me fan un poc la pena. Endemés, hi havia un parell de belles joves esperant i fer de cavaller m'ha donat la possibilitat d'escambiar amb elles calqui mirada divertida i calqui paraula de modesta superioritat. D'altra part, jo só doctor ara...

Quaranta minuts després, toca a mi.

—Màniga! Anzi, Dottor Màniga, tue galu ses?! —diu rient lo professor—. Ma no t'aiamus bogadu fora sa chida colada?¹

Mos toquem la mà.

—Sí, só encara jo. Se veu que el guardià no m'ha reconeixut.

—Aiseta, ateros istudentes bi sunt?

—No, no hi ha ningú, só l'últim.

—Tando, abarra chi serro totu e no c'andamus a buffare unu cafè.

—Bé, gràcies del convit, só vengut solament a saludar i a reengraciar, no li vull fer perdre temps.

—No, no. Ti debia mutire deo. T'apo a nàrrere una cosa. Aió a su tzilleri.²

1. Lo professor parla solament en sardo: "Però no t'havem gitat a fores la setmana passada?"

2. "No no, te teniva de telefonar jo. Te tenc de diure una cosa. Anem al bar."

UN LLOC FAMILIAR

LO TZILLERI ÉS UN BAR UNIVERSITARI dit Su Nuraghe a l'altra part del carrer de la facultat.

Calqui volta hi he menjat, quasi tots los maitins hi he esmorzat. Un caputxino, un croissant i una mitja tassa d'aigua gasada. U d'aquelles llocs on a la fi te fas conèixer, se crea una relació de confiança i el barista no te té de demanar arrés.

Me'n só abijat un dia, quan era matrícula, just a l'inici de la mia carrera universitària. Só entrat que eren les vuit i quaranta del maití. Sense diure arrés, m'han posat a davant un plateret amb un cutxarí, pres de la pila de plats, tots iguals, estotjats a sota de la barra. Lo plateret gran és un senyal pel barista, vol diure "caputxino", lo petit vol diure "espresso". En lo meu cas, acompanyava el plateret, plantat com un capità a la barra de la sua nau, un bell escarabat, negre com la pega, gros com un dit i amb dues belles antenes, que és desaparegut un segon després.

Jo l'he vist, he alçat la mirada ors al camarer i no he dit arrés.

Una reacció "britànica".

Lo camarer l'ha vist, m'ha mirat en fatxa per veure si me'n fossi abijat i no ha tunxat, mentres, ràpidament i silenciosament com un prestigiador, me cambiava el plat.

Una reacció llestra.

Lo dia següent, lo local era tancat per desinfectacions.
Una reacció pragmàtica.

Su Nuraghe és un lloc familiar, domèstic, també si el personal, tots hòmens, no sap ni manco com te dius de nom. Per cinc anys de la vida tua d'estudent, veus aqueixa gent cada dia. Més sovent que els amics, i la família, a voltes. Coneixes los noms del personal, Antonio que treballa al maití, Nicola que treballa a la tarda, Agostino, lo propietari que està a la caixa tot lo dia, i Franco, lo camarer.

Ni manco una dona. Qui sap per què...

Lo ritual és sempre igual: entres, te poses al rocó preferit del bancó i esperes. Caputxino i brioche compareixen. L'aigua no, se l'olviden sempre. Cada volta la tenc de demanar.

—Natural o gasada?

Un dia, calqui mes fa, he respost:

—Anto', si són cinc anys que deman sempre una gasada!

—Sí, ma jo en cinc anys ne serveix un muntó de gent, no solament a tu!

Ah, la mia vanitat. Per un moment he pensat de tendre un bar personal.

Lo professor Addis se seu a la primera mesa llibre. És encara plena de fullets i de publicitat electoral, los famosos "santutxos"¹ dels candidats. Ahir, 13 de maig del 2001, hi són estades les eleccions.

Addis fa un muntonet de paperassa electoral i la tira a damunt de la mesa del costat, amb una expressió capgirada, com si estiguessi manejant ronya pudent. Ha vencit Berlusconi i ell no n'és content. Dues paraules de descripció, Bobore Addis, se les mereix totes.

És u dels "sardos" més sardo que coneix. Però és un sardo no convencional. No li he mai demanat de qui zona ve

1. Un santutxo (en italià "santino") és una petita imatge d'un candidat a les eleccions. Se diu així perquè s'assimitja a les petites imatges religioses que se posen a la cartera.

exactament. És “acudiddu” o sigui “creixit i educat” a Sàsser, però és “de bidda”, això vol diure que ve dels petits vilatges a prop de Sàsser, i se nota.

Sempre vestit elegant, alt i de bon humor, amb el gust per la batuda d'espírit. Té un caràcter fort i impacient o, com diem en aquí, “no aguanta en gropes”. Amb els esfortunats que troben lo coratge d'anar-li en contra, passa de la risada a la ira funesta més ràpidament que un Ferrari de 0 a 100 km/h i no té arrés de diplomàtic.

És també una persona transparent en les relacions personals. Si li agrades, bé. Si no li agrades, no fa arrés per amagar-lo. Jo, per fortuna, li agrad.

Amb aqueixes característiques és un misteri comprendre com ha fet a venir professor ordinari d'Arqueologia a la universitat italiana, lloc on més que les competències científiques, valen les bones relacions, les capacitats de negociació i les amistats.

Una altra cosa que m'agrada del professor Addis és que amb ell hi ha una norma no escrita. Si ell te parla en sardo, tu li tens de respondre en sardo. Jo, com a alguerés, tenc l'excusa per no seguir aqueixa tradició, però l'he volguda mantendre a la mia manera. Per això jo li parl en alguerés i ell en sardo i tots sem contents. Ara, però, per amor del lector i per respecte a la llengua sarda, contaré dels nostros diàlegs emprant l'alguerés i deixant en sardo solament calqui paraula, especialment les més intraduïbles.

—I alhora, Virgi', cosa vols fer ara?

—No sep, m'acab de laurear m'estic mirant engiro. És l'inici de l'estiu i treballutxos per l'estajó ja n'hi ha sempre. Me pareix que anigueré a me cercar un empleo d'aquellos: camarer, barista, coses així.

—Un treball de camarer? On? A l'Alguer?

—Eia.

—Jo ja el tenc un treball per a tu.

—Per a mi? I on?

—A l'Alguer, òbviamment.

—Verament?

—Sí, estic parlant sèriament. La Sobreintendència m'ha nominat director dels treballs del Quarter, ja saps on és. Enrere de la iglésia de Sant Miquel.

—“Eia, giai l'isco” —dic jo en lo meu sardo *erasmus*— só de l'Alguer Vella.

—Tenim d'escomençar a excavar el vell campsant dels Jesuïtes. Hi ha assai d'esfossar! I tu sés un jove ben posat, atlètic... —acaba rient.

—Té menester de braços?

—Braços, esquena, ronyons, tu porta tot!

—Hahaha! Avui és de bona idea, se n'és aixecat bé del llit.

—Deixem les burles per un segon. T'interessa? Tenc de tancar la llista dels treballadors per la setmana que ve. A hi vens? Tres mesos, un milió de francs al mes per cinc dies de treball a la setmana. Lo poses al currículum i farà també bella figura. Lo camarer ja és un empleo dignitós, arrés de diure, però aqueixa és una altra cosa.

Só encara a boca oberta. Per prendre temps li faç una pregonta.

—Professor, per què a mi? Per què no ha triat Farris? Ella s'és laureada amb 110? O Manca, o Leoni? Ellos també!”

—Màniga, he triat a tu perquè sés alguerés...

—Ah, bé, no és mèrit meu...

—...i sobretot perquè sés un bon minyó, te t'apentes amb les coses que t'agraden. Tens la capacitat de resoldre els problemes i quan tries lo tou objectiu, treballes sense pausa fins a quan no hi arribes, nit i dia, sense pensar a les conseqüències. Tenc la sensació que te puc confiar qualsiasi treball i só segur que puc dormir tranquil per cosa tu l'acabaràs com se pertoca, sobretot si no perds massa temps a prendre les decisions.

”Tu pots arribar a ésser un gran arqueòleg, però tens de fer com a mi. Un poc més de coratge i un poc de manco de càlcul. Com penses que jo sigui arribat on só ara? Fent

estratègies? No! Me só fet un cul gran com una casa, no he demanat permís a cada pas i he fet les coses que pensava fossin justes. A voltes he pagat lo compte i altres he guanyat més del que podiva esperar. Jo això estic cercant, un minyó coratjós, determinat i tu me pareixes la persona a damunt de la qual puc posar posta. Qui tengueriva de triar en lloc tou?

”Los tous col·legues que has citat són, en orde d’aparició: una rata de biblioteca, laureada a trenta anys perquè ha acceptat solament los exàmens on li han donat 30/30, un fill-de-papà que el sendedemà de la làurea ha trobat empleo a l’empresa del babo i un altro que de lleó té solament lo nom, per cosa no és bo a se lligar les botes de sol...

—Bé, si la cosa és així, alhora és un altro conte... —me dic jo a mi mateix, mentalment.

En realtat, li fora dit de sí també si fossi estat debades, sense dies de repòs i a pa i aigua! És solament que me pareix una empresa massa gran, massa important per a mi. “I si lego esball calqui cosa? Si faç dany? Si faç calqui cosa i li donc una delusió?...”

Ell però interpreta mal lo meu silenci.

—“E it’est?” —diu un poc encatzat— Vols fer de servidor tot l’estiu? Amb aqueix treball te’n pots finsament anar a la platja, ja que quan ixi “sa mama ’e su sole”² mosaltros no treballem, fa massa calor. I quan acabem, te convid també una birra: tavernes barates se’n troben “in s’Alighera?” —diu, amb una riseta de qui sap ja la resposta.

—No, no, ansis! Gràcies professor! És una gran oportunitat! Sí que hi venc! Tenc de portar calqui cosa, documents, ferramenta?

2. “La mare del sol”. Llegendà sarda que serveix a descoratjar les criatures a jugar al carrer a les hores més calentes de l’estiu, entre la una i les quatre de la tarda: “Bé meu, no ixis al carrer en aqueixa hora mi’(ra) que ve la mama del sol i te’n carra a lluny!”

—“Ess, a pagu!” Tota aqueixa pressa tens? Ja va bé, t’avís jo. Obrim los treballs d’aquí a deu dies. Si te vols portar la dinamit... —diu irònic, amb la mateixa riseta de primer, la de la gata d’Alícia al país de les meravelles. Se n’aixeca i va a pagar.

—“Eia”, un caterpillar me port... —dic jo entre les dents, qui simpatia d’home!

Aquesta obra ha estat guardonada amb el XXXII Premi Ferran Canyameres de Novel·la,
2023, convocat per la delegació d'Òmnium de Terrassa i l'Ajuntament de Terrassa.
El jurat estava format per Raquel Gámez-Serrano, Montserrat Beltran, Eloi Falguera,
Montse Sanjuan, Vicenç Villatoro (president) i Anna Carol (secretària).

© del text: Gavino Balata, 2024

© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2024

Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició: març de 2024

ISBN: 978-84-1303-533-8

DL: L 163-2024

Impress a Arts Gràfiques Bobalà, SL

www.bobala.cat

« impressa a **lleida** »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.